

Preliminär rapport över undersökning av boplats vid
Östra Falmark 10⁴⁵, Bureå sn, Västerbotten.
1/7 - 8/8 1969.

Sammanställd av
Elisabeth Arwill

Under ledning av docent Hans Christiansson, Nordarkeologi, har sommaren 1969 utgrävningar ägt rum vid Ö Falmark 10⁴⁵, Bureå sn, Västerbottens län under tiden 1 juli - 8 augusti.

Deltagare:

Elisabeth Arwill, Göteborg	1/7 - 30/7
Svend Bue-Madsen, Köpenhamn	1/7 - 8/8
Lilian Bue-Madsen, Köpenhamn	1/7 - 8/8
Britt-Marie Hellgren, Skellefteå	1/7 - 8/8

AMS-arbetare:

Mauritz Lindgren

Martin Nilsson

Grävningssledare under Hans Christiansson var Svend Bue-Madsen. Denna rapport bygger huvudsakligen på hans anteckningar. Grävningar har tidigare ej företagits vid Ö Falmark. Läget på det under sommaren 1969 utgrävda området framgår av denna rapport jämte schaktplanen över området samt en kommande översiktskarta. Sammanlagt undersöktes 100 m².

Vid nivåmätning användes som höjdfix ett järnrör, nedslaget i en håll ca 5 m S om det östligast belägna huset av de 3 som finns på Falmark 10⁴⁵. Rörets översta del är beläget 43,05 m ö h.

Vid undersökningen användes ett koordinatsystem med en V - Ö x-axel och en N - S y-axel. X- och y-axeln skär varandra i punkten N 50 Ö 50. Koordinatsystemet läses så att siffran för N - S axeln blir allt högre ju längre norrut man kommer, medan siffran för V - Ö axeln blir allt lägre ju längre österut man kommer.

Vid utgrävningsarbetet tillämpades ett enmeters rutsystem. Varje ruta identifierades med koordinatsiffran för dess nordöstliga hörn.

Eftersom en naturlig stratigrafi endast delvis fanns, användes en delvis konstruerad lagerindelning:

- Lager I Ett mellan 20 - 60 cm tjockt lager mylla och/eller sandblandad mylla.
- Lager II Ett 15 cm tjockt lager gul till gulbrun sand, skarpt avgränsat från lager I.
- Lager III Ett minst 15 cm tjockt sandlager från lager II:s slut och ned till den ljusgrå mjälan. Lager III var mellan 15 - 60 cm tjockt. Gränsen mellan lager II och lager III är godtyckligt vald till 15 cm under myllagrets nedersta del. Lager I blev succesivt allt tjockare längre ned i slutningen. Tydligt har myllan plöjts eller rasat ned.

Utgrävningsområde:

Belägenhet N 50/Ö 45 - N 50/Ö 59
N 44/Ö 50 - N 58/Ö 50

Profiler N 51/Ö 52 - N 56/Ö 53
N 51/Ö 54 - N 57/Ö 54
N 44/Ö 50 - N 58/Ö 50
N 50/Ö 51 - N 50/Ö 60
N 50/Ö 40 - N 50/Ö 50
N 51/Ö 58 - N 52/Ö 58
1 stolphål

Planer 1 i skala 1:100
1 i skala 1:50
1 i skala 1:20
2 i skala 1:10

Provschakt N 66/Ö 50 - N 66/Ö 51
N 67/Ö 50 - N 57/Ö 51
N 55/Ö 60
N 55/Ö 62
N 55/Ö 66
N 58/Ö 60
N 58/Ö 62
N 58/Ö 73
N 90/Ö 50
N 91/Ö 50

Platsen för ytgrävningen är belägen i nedre delen av en sedan länge uppodlad åker vid Falmarksträskets N strand, ca 500 m V om Bureälvens utlopp. Åkern sluttar svagt mot S. Dess övre del är belägen ca 43 m ö h, dess nedre del ca 40 m ö h. Åkern avslutas med en konvex strandvall. Vallens sluttning är ca 3 m lång och ger en nivåskillnad på ca 1 m. Därefter följer sankmark som övergår i Falmarksträsket. Åkerns yta är delvis mycket ojämn, dels p g a att det bortförts matjord, dels p g a att det uppstått fåror efter traktorplöjning.

Över hela åkern har trädgårdsmästare C-A Falkman sedan 1967 vårar och

höstar gjort ytinsamlingar. Han har funnit hela eller fragment av skrapor och spetsar av kvarts och kvartsit samt skärvsten.

Byn Östra Falmark har varit bebyggd länge. Namnet finns belagt i dokument från 1400-talet.

Falmarksträsket har dikats ut i modern tid. Enligt trädgårdsmästare Falkman har nivån sänkts ca 60 cm.

De fynd som tillvaratogs i det omrörda lager I samlades ihop i meter-rutor, de fynd som härrörde från de intakta lagren II och III mättes in på cm i koordinatsystemet samt nivellerades. Avslagen från alla tre lagren samlades in i meterrutor.

Under arbetet med utgrävning av lager I tillvaratogs 6 av de 38 fynd som området gav: ett fragment av en spets i kvartsit med linsformigt tvärsnitt (fynd nr 3), en skrapa av klarröd skiffer (4), fyra skrapor av kvarts (9, 13, 14, 30).

Två artefakter, en pilspets av kvarts (22) och en skrapa av kvarts (32) påträffades vid gränsen mellan lager I och lager II.

Dessutom påträffades 881 avslag. Av dessa var 297 av kvarts eller ljus kvartsit och 584 av mörk kvartsit. Några få brända ben och skärvstenar påträffades. Vidare fanns en del recent material.

Ju längre mot S man kom, dess mäktigare blev lager I. Man kunde iaktta en ganska skarp gräns mellan vanlig åkerjord och en ljusare, sandblandad mylla.

Övergången mellan lager I och lager II var av olika karaktär. Antingen låg den gula sanden direkt under den sandblandade myllan, eller också låg det fläckvis ett mm-tunt skikt av vit, röd eller grå sand mellan den sandblandade myllan och den gula sanden. Detta skikt fanns övervägande närmast den gamla strandvallen, alltså vid åkerns utkant. Man skulle antingen kunna tolka detta som rester efter en svedjebränning eller också (åtminstone vad gäller den vita till grå sanden) som svärmsand från högvatten.

Under nedrensning av lager II påträffades 18 fynd: ett fragment av en spets i kvarts (1), elva fragment av spetsar av kvartsit (3a, 7, 8, 16, 19, 23, 26, 27, 28, 29, 34), en skrapa av rödlila skiffer (20), tre skrapor av kvarts (2, 15, 35), ett fysidigt föremål av kvartsit (skrapa?)

(12) samt en slagsten (25).

I övergången mellan lager II och III påträffades ett fragment av spets av kvartsit (18). Detta fynd bildar en hel spets tillsammans med fynd nr 3, som låg i lager I ca 3 m Ö om nr 18. Vidare påträffades en slagsten av bergart (36).

Dessutom påträffades 1 761 avslag. Av dessa var 132 av kvarts eller ljus kvartsit och 1 629 av mörk kvartsit.

Från lager III härrörde 10 fynd: en flathuggen pilspets av kvarts (17), fyra fragment av spetsar av kvartsit (10, 11, 24, 31), två skrapor av kvarte eller ljus kvartsit (5, 33), ett föremål (stickel?) av kvarts (21), ett slipat? fragment av kvartsit (37) samt en glättsten (6).

Dessutom påträffades 324 avslag. Av dessa var 53 av kvarts eller ljus kvartsit och 271 av mörk kvartsit.

I lager III fanns enstaka spridda stenar ca 0,8 - 1,5 cm stora.

I det utgrävda området fanns 3 st härdar:

Härd I i rutorna N 50/Ö 51 - N 50/Ö 52 - N 51/Ö 51 - N 52/Ö 52.

Nivå: 39,15 - 38,95

Härd II i rutorna N 48/Ö 54 - N 48/Ö 55.

Nivå: 38,54 - 38,40

Härd III i rutorna N 51/Ö 58 - N 51/Ö 59.

Nivå: 39,00 - 38,80

Se planer.

Härd nr I var cirkelrund med en diameter på 80 cm. Den bestod av en tät enskiktad stenpackning. Stenarnas storlek varierade mellan ca 3 x 5 cm till ca 30 x 40 cm. Över och mellan stenarna fanns träkol. Sanden kring härden var vit.

Härd nr II var oval i NÖ/SV riktning. Dess storlek var 80 x 90 cm. Den bestod av en relativt gles enskiktad stenpackning. Stenarnas storlek varierade mellan 3 x 5 cm till 10 x 20 cm. Något lite träkol fanns.

Härd III bestod av en oformlig, relativt gles stenkongregation i NÖ/SV riktning. Längden var 110 cm och största bredden 50 cm. Stenarnas storlek varierade mellan 3 x 5 cm till 10 x 20 cm. Över en del av stenarna låg ett 2 - 2,5 cm tjockt lager träkol. Träkolet var samlat i två koncentrationer, en 20 x 50 cm och en 25 x 80 cm. Den sistnämnda koncentra-

tionen sträckte sig delvis utanför stenarna. Stenarna i härd III har troligen till en del rubbats vid jordbruksarbete.

Artefakter och särskilt avslag var i hög grad koncentrerade till området vid härdarna. Det fanns där upp till ca 120 avslag per m^2 . Kom man bara 2 - 3 m från härdarna minskade avslagstätheten betydligt och vid 4 - 5 m från härdarna fanns genomgående endast 10 - 12 avslag i en m^2 . De flesta kvartsavslagen fanns i lager I medan de flesta kvartsitavslagen fanns i lager II. Möjligen skulle man kunna tolka detta som orsak av att en del kvartsavslag ursprungligen legat längre N-ut upp i sluttningen och följt med neddragen och nedrasad åkerjord till sluttningens nedre del.

FYNDFÖRTECKNING

NR.	FÖREMÅL	MÅTT I CM	LÄGE I MM	LAGER	M:Ö.H.
1	Basfragm. av flathuggen pilspets Kvarts.	2,1x1,4x0,8	N51,35/050,86	II	39,40
2	Skrapa. Kvarts eller kvartsit.	5,1x3,3x1,5	N47,57/050,52	II	39,04
3	Toppfragm. av spets. Kvartsit.	4,0x2,9x0,9	N51,71/052,18	I	---
4	Skrapa. Skiffer.	3,7x2,7x0,5	N54,71/052,62	I	---
5	Skrapa. Kvarts.	3,1x2,3x1,3	N52,64/052,39	III	39,10
6	Glättsten.	4,5x3,4x1,8	N55,44/052,34	III	39,37
7	Toppfragment av spets. Kvartsit.	5,3x2,6x1,1	N51,51/054,12	II	39,18
8	Toppfragm. av spets. Kvartsit.	5,6x3,3x1,0	N51,50/054,65	II	39:11
9	Skrapa. Kvarts.	3,5x3,4x1,4	N52,20/054,00	I	---
10	Mittfragm. av spets. Kvartsit.	5,5x4,5x1,8	N51,20/054,58	III	39,00
11	Basfragm. av spets. Kvarts.	2,3x3,3x0,6	N52,57/054,75	III	39:06
12	Redskap (skrapa?). Kvarts.	2,2x1,9x0,5	N54,00/054,00	II	---
13	Skrapa. Kvarts.	2,1x1,9x0,8	N53,21/051,59	I	---
14	Skrapa. Grå kvarts.	2,7x2,8x1,1	N54,74/051,66	I	---
15	Skrapa. Kvarts.	3,6x3,1x1,2	N53,50/054,00	II	39,13
16	Basfragm av spets, Kvartsit.	3,3x2,4x1,0	N53,48/053,34	II	39,27
17	Pilspets. Kvarts.	3,1x1,6x0,6	N53,17/053,05	III	39,15
18	Basfragm. av spets. Kvartsit.	6,0x2,9x1,2	N51,06/055,26	II/III	39,15
19	Toppfragm. av spets. Kvartsit.	3,0x2,3x0,9	N56,55/053,68	II	39,40
20	Skrapa. Skiffer.	1,7x2,7x0,5	N56,30/053,60	II	39,44
21	Föremål (stickel?), Kvarts.	3,3x3,0x1,5	N56,55/053,66	III	39,11
22	Pilspets. Mörk, finkornig kvarts.	3,9x1,9x0,5	N50,28/049,20	I/II	39,14
23	Toppfragm. av spets. Kvartsit.	3,2x2,4x1,1	N51,04/049,47	II	39,10
24	Fragm. av spets. Kvartsit.	4,2x1,7x1,4	N51,94/049,14	III	39,16
25	Slagsten.	8,2x2,7x1,8	N52,44/048,35	II	39,16
26	Mittfragm. av spets. Kvartsit.	2,2x2,1x0,8	N50,92/048,78	II	39,19
27	Fragm. av spets. Kvartsit.	1,9x1,0x0,5	N51,90/048,60	II	39,14
28	Basfragm. av spets. Kvartsit.	2,9x2,7x0,9	N49,98/052,40	II	39,21
29	Basfragm. av spets. Kvartsit.	1,0x1,6x0,4	N49,96/051,76	II	39,05
30	Skrapa. Kvarts.	3,2x2,3x1,1	N49,00/054,92	I	---
31	Basfragm. av spets. Kvartsit.	5,5x3,7x1,5	N49,18/054,80	III	38,90
32	Skrapa. Kvarts.	3,1x2,7,1,0	N50,75/045,74	I/II	39,38
33	Skrapa. Kvarts.	2,9x2,3x1,1	N49,03/055,14	III	38,85
34	Toppfragm. av spets. Kvartsit.	3,4x2,4x1,3	N48,90/052,22	II	39,07
35	Skrapa. Kvarts.	2,9x1,9x1,1	N48,72/053,04	III	38,91
36	Slagsten.	9,3x5,5x4,2	N48,18/056,40	II/III	38,87
37	Slipat kvartsavslag.	3,3x1,3x0,4	N52,80/058,82	III	39,90
38	Mittfragm. av spets. Kvartsit.	1,6x2,4x0,7	N50,00/054,00	II	---